

A. GURDUZ, V. KEDYK

Mykolaiv

**THE LOGIC OF COLOUR IN THE NOVELS «THE PERSECUTOR OF CLOUDS»
BY DARA KORNIY AND «BURETSVIT» BY MARYA RYAPOLOVA**

In this article the regularities of colouristics of the novels «The Persecutor of Clouds» by Dara Korniy and «Buretsvit» by Marya Ryapolova are analysed. It is discovered the logic of used of coloratives comparatively of these works genre nature, principles of its plot deployment, and also of the specific authors' accents. It is shown, that the colouristics system plays special role in modeling of the analysed novels mythspace.

Key words: tradition, colouristics, symbolism, semantics, logic, accordance, discrepancy, mythocreation.

А. И. ГУРДУЗ, В. В. КЕДИК

г. Николаев

**ЛОГИКА ЦВЕТА В РОМАНАХ ДАРЫ КОРНИЙ «ГОНИТЕЛЬ ТУЧ»
И МАРИИ РЯПОЛОВОЙ «БУРОЦВЕТ»**

В статье проанализированы закономерности колористики романов Дары Корний «Гонитель туч» и Марии Ряполовой «Буроцвет». Обнаружена логика использования колоративов относительно жанровой природы произведений, принципов их сюжетного развёртывания, а также специфичных авторских акцентов. Показано, что колористическая система выполняет особую роль в моделировании мифомира анализируемых романов.

Ключевые слова: традиция, колористика, символизм, семантика, логика, соответствие, противоречивость, мифотворчество.

Стаття надійшла до редколегії 13.03.2015 р.

УДК 82-032.09

М. Г. ДЕМЧИШИНА

м. Кривий Ріг

marina_demchishina@mail.ru

**ІВЕНТНІСТЬ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНА ОЗНАКА ЖАНРУ
НОВЕЛИ (ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ)**

Статтю присвячено обґрунтуванню літературознавчої категорії «івентність» у новелістичному жанрі. З'ясовано сутність, специфіку, основні ознаки, функції, особливості та ступені івентності. Визначено, що івентність є фундаментальною, визначальною ознакою новели, стрижнем якої є подія, майстерно сконструйована письменником.

Ключові слова: новела, подія, івентність, подієвість, новелістична івентність.

Упродовж століть новела зберігає найважливішу стійку ознаку – івентність (подієвість), що розкриває спосіб організації змістової форми вказаного жанру.

Так, ще В. Гете звернув увагу на значення події в новелістичному жанрі: «...новела і є нечувана подія» [4, 215]. Його роздуми поклали початок довготривалим літературознавчим пошукам сутності жанру новели. Думку В. Гете підхопили й інші дослідники, проте «ніхто з прихильників найпоширенішого визначення докладно не з'ясував, що таке «подія» в життєвому й естетичному значеннях» [10, 162]. Увага вчених була прикута швидше до різноманітних означень події: нова, нечувана, унікальна тощо. Але вже на той час стало зрозуміло, що нечуване може бути й основою казки.

Мета пропонованої статті полягає в тому, щоб окреслити основні ознаки івентності новели, адже сутність цього жанру складає одна й визначальна подія в житті персонажа.

У широкому значенні івентність – це ознака не лише новели, адже події зображені і в повістях, романах та інших літературних жанрах. Мова йде про особливу новелістичну івентність та її характеристики й риси.

Е. По в «Новелістиці Натанієля Готорна» подав механізм створення новели, вельми важливий для розуміння категорії «івентності»: «Майстерний письменник... не підганяє думки під події; ретельно обдумавши певний єдиний ефект, він далі зображує такі події та їх поєднання й оповідає про них у такому тоні, щоб вони якнайкраще сприяли досягненню задуманого ефекту» [7]. Для реалізації

івентності в новелі важливим є задум і спосіб викладення, майстерність створення події. Найвищого ступеня івентності в новелі можна досягти завдяки особливому вмінню автора її конструювати.

В українській літературі період кінця XIX – початку XX ст. можна вважати вершиною розквіту новелістики. Так, І. Франко вказав на різницю викладення подій у давніх і новітніх творах зазначеного періоду: «Коли давніша повість чи то новела – не конче натуралістична, а й загалом – усе мала ціхи більш або менше докладно локалізованої події з мотивованою зав'язкою, перипетіями і розв'язкою, отже, виглядала як здвигнений після правил архітекtonіки більш або менше солідний будинок, то новітня белетристика робить зовсім інші враження. Зверхніх подій в її зміст входить дуже мало, описів ще менше; факти, що творять її головну тему, – се звичайно внутрішні, душевні конфлікти та катастрофи» [11, 525]. Отже, подієвість в українській новелістиці вказаного періоду задекларувала такі основні ознаки: лаконічність і стрункість (відсутність другорядних описів), раптовість і глибоку психологічність.

Оскільки івентність у новелістиці функціонально насажена, то вона здатна «генерувати» напруження за допомогою значущої, вагомої зміни. Так, М. Йогансен у праці «Як будується оповідання» підкреслив: «Новелістична техніка... має цілком певне завдання: дати максимум напруження при читанні» [5, 42]. До того ж, ця зміна та її октанти мають бути максимально реалістичними: «...що реалістичніше й повніше трактується якась особа в оповіданні, то більшу роль мимоволі віддає їй читач у ході подій» [5, 69].

Найпершою ознакою новелістичної івентності слід уважати фрагментарність. І. Денисюк у статті «Новела чи оповідання» зазначив: «Людина двадцятого століття не любить розповідати довгих історій, не любить їх слухати, вона спрагнена якоїсь мікродостовірності, мікроаналізу. І все це веде до фрагментарності літератури» [1, 93]. Обсяг новели для поступального розвитку подій досить обмежений. Письменники зображують подію в новелі здебільшого фрагментарно, часто випускаючи обставини, що їй передували, або наслідки: «...новела ліквідувала передісторію, зав'язку, розв'язку, описи, пейзажі, неістотні

деталі, а затрималась на найвищому реєстрі події, на її кульмінації...» [1, 95]. Таким чином, автори новели намагаються зосередитись виключно на сутності події, залишаючи окремі деталі, штрихи для відтворення повноти «події» для уяви реципієнта.

Незважаючи на зовнішній лаконізм, новелістична подієвість зазвичай масштабна (впливова) у межах конкретного художнього простору та його контексту: «Жанр новели має величезні можливості в малому показувати велике» [1, 98].

Стислість як характеристика івентності допомагає новелі «в одному характерному фрагменті людської долі чи в настрої... розкрити нову сторінку сутності людини» [1, 97]. Отже, функція івентності в новелі – розкриття нової якості, властивості зображуваного. До того ж, не обов'язково використовувати незвичайні обставини для реалізації події, письменник може розгорнути події на буденному тлі, але має значення спосіб їх подачі: «...справа не в незвичайній події, а в якомусь новому, незвичайному освітленні» [1, 97].

Вибірковість для вираження івентності теж має значення, адже в новелі немає зайвих деталей: «...не кожна, а лише вибіркова подія може бути новелістичною...» [2, 128]. Окрім цього, І. Денисюк підкреслив ще одну важливу характеристику новелістичної івентності – насиченість, сконденсованість: «У першій фразі чи в першому абзаці відчувається мускулатура стилю, сугестивність слова, оголений нерв сюжетного плетива. Новелістична фраза сконденсована» [2, 133]. Тобто в новелі подієвість подається «ущільнено», за допомогою натяків, сугестії, підтексту.

Динамізм як значимий елемент новелістичної івентності вчений помітив у тому, що «обмежений структурний час новели повинен бути виповнений динамічними елементами» [3, 16].

В. Фащенко вів мову про стислість подій у новелі як про «жанрову ознаку на всіх етапах розвитку новели» [10, 159]. Але в цій «сконденсованій» стислості завжди міститься наступна ознака новелістичної івентності – змістовність: «...завдяки прийомам сконденсованого письма новелісти розкривають великий і значний зміст» [10, 173]. Окрім цього, літературознавець наголосив на природності, реалістичності подієвого матеріалу: «Автору

не треба... описувати всі подробиці, але знати їх обов'язково. В оповіданні чи новелі не можна все виписати. Їх сила – в окремих подробицях, знайти які нелегко і важко поставити там, де вони природно наголошуються і викликають уявлення про щось ціле і значиме для ідейного задуму твору...» [9, 175].

Отже, письменник має розуміти всі тонкості того, про що пише, використовуючи події з власного життєвого досвіду або додаткові достовірні інформаційні джерела для глибокого вивчення реальних причин чи наслідків зображених зовнішніх або внутрішніх (психологічних) подій: «Деталь – це немов детонатор, який готує вибух ланцюгової реакції асоціацій. Але детонатор спрацьовує тоді, коли є вибухівка, коли його включають у сильний заряд глибоко пізнаних фактів» [9, 178].

Окрім цього, новелістична івентність повинна бути логічною. Саме на цій ознаці подій наголошував В. Фащенко: «Новелістові чужа холодна описовість, бездумне накопичення частковостей. Він бере конфлікти значущі, шукає виразних подробиць і тактовно виділяє деталі» [9, 180].

У новелах івентність має лінійний напрямок розгортання. Відсутні епізодичні, зовсім далекі за змістом додаткові події описового характеру, які особливо не впливають на сюжет. Зокрема, Є. Мелетинський в «Історичній поетиці новели» зазначив: «стисливість корелює з одноподієвістю та зі структурною інтенсивністю, концентрацією...» [6, 4]. Тимчасом як у повістях чи романах івентність може реалізовуватись у більш розгалуженому вигляді (багаторівнево). Так, у романі може міститись декілька «подієвих центрів», що утворюють сюжет твору.

Отже, івентність характеризується змінами зовнішнього або внутрішнього характеру, підвищенням динамізмом (часто подія в новелі кардинально змінює життя персонажів), логічністю (на перший погляд, випадкові, обставини в межах одного невеликого твору об'єднуються в єдиний ланцюг причинно-наслідкових відношень). Конфлікт або суперечність є основою реалізації івентності.

В. Шмід у «Наратології» розглянув не тільки подієвість як визначальну ознаку розповідного тексту, а й звернув увагу на систему її умов: фактичність (реальність) і результативність. Не будь-яка зміна в межах розповідного твору може претендувати на «статус» події, а лише

та, в якій присутні ці дві умови. Щодо сутності найголовнішої умови подієвості – фактичності, вчений зазначав: «Зміна повинна дійсно відбутись у фіктивному світі. Для події недостатньо, щоб суб'єкт дії тільки бажав зміни, мріяв про неї, бачив уві сні або галюцинаціях» [12, 15]. Із цією умовою пов'язана й результативність: «Зміна, що створює подію, повинна бути реалізована до кінця нарації» [12, 15]. В. Шмід уважає, що зміна, яка перебуває в стані задуму, на початковій стадії реалізації або є незавершеною, не може бути подією в тексті.

Окрім цього, вчений розглянув подієвість як «властивість, що підлягає градації» [12, 16]. На основі цього він пропонує п'ять критеріїв градації, що забарвлюють певну зміну більшою або меншою подієвістю. Тобто В. Шмід під критеріями градації розуміє фактично найголовніші ознаки, здатні максимально підвищити івентність твору.

Релевантність змін є першим критерієм, що вимагає відбір виключно істотних змін, здатних підвищити ступінь подієвості. Адже тривіальні, банальні та позбавлені новизни зміни не створюють події. Другим критерієм є непередбачуваність: івентність твору значно підвищується, якщо зміна трапляється несподівано, всупереч очікуванням і передбаченням. Третій критерій – «консекутивність»: «Подієвість зміни залежить від того, які наслідки в діях і мисленні суб'єкта вона спричинила» [12, 18]. Тобто, наскільки подія змінила погляди або й саме життя персонажа. Четвертим критерієм В. Шмід називає «невідворотність»: ступінь івентності твору підвищує така зміна, яку важко, а то й неможливо, анулювати, скасувати. Чим категоричніше проявляється ця неможливість, тим вище її івентність. І, нарешті, п'ятий критерій – неповторність зміни, що може відбуватись лише одноразово.

Отже, сформульовані В. Шмідом критерії івентності дають можливість проаналізувати і визначити основні ознаки подій, зображених у новелі. Адже концентрація уваги на значимій події в новелістичній набагато більша, ніж «розріджена івентність» у великих прозових жанрах. Так, О. Сулима-Блохіна зауважує: «Новеля концентрує увагу навколо однієї особи чи невеликої групи їх, навколо однієї події чи небагатьох, що взаємно зумовлені чи так одна одну доповнюють, що стають органічною цілісністю» [8, 171].

Основою твору малих жанрів часто стають яскраві, особливі, нечувані, рідкісні події, що мають найголовніші функції – інтригувати, зацікавлювати, навіть вражати читача. Івентність групує творчий матеріал залежно від задуму письменника, окрім того, об'єднує навколо себе персонажів, є тлом прояву їх рис характеру через деталі, забарвлює їх поведінку, мовлення, жести, настрої. Івентність у творі може мати причинність зовнішню (обставини зовнішнього життя) чи внутрішню (переворот внутрішнього світу людини, поглядів, характеру, зміна її психічного стану завдяки погляду, слову, мовчанню тощо).

Залежно від порядку подій, івентність у художньому творі може бути поступальною, хронологічною, а також мати хронологічні перестановки. Часто твір розпочинається безпосередньо з власне події, згодом розкриваються її причини або змальовуються наслідки, і лише потім збирається «мозаїка» деталей, що допомагають реконструювати подію. Новелістична івентність надзвичайно лаконічна, без зайвих описових елементів. У таких творах можуть бути відсутні явні мотиви, причини, передумови події, або, навпаки, її наслідки.

Івентність – визначальна ознака, яка «оживлює» подієве тло, каркас художнього твору, організовує і впорядковує літературний матеріал.

У такий спосіб, аналітичний огляд літературознавчих праць показав, що івентність у новелістиці – це специфічна ознака, що визначає напрямок розгортання сюжету, характер змін у житті персонажа. У новелістиці «івентність» як літературознавча категорія допомагає підкреслити оригінальність та унікальність стилю

письменника, охудожнити літературний матеріал, змайструвати сюжет, розкрити задум письменника за допомогою найяскравіших «подієвих» деталей і фрагментів.

Окрім того, в новелістичному жанрі івентність найрельєфніше демонструє свою функціональність: логічність та охудожнення літературного матеріалу; групування мікротем, указує на істотну зміну усталеного або звичного тривання подій; зацікавлює читача унікальністю й оригінальністю змодельованої автором події.

Список використаних джерел

1. Денисюк І. Новела чи оповідання? / І. Денисюк // Жовтень. — 1966. — № 4. — С. 92—98.
2. Денисюк І. Поетика новели / І. Денисюк // Жовтень. — 1969. — № 10. — С. 127—134.
3. Денисюк І. Розвиток української малої прози XIX – поч. XX століття / І. Денисюк. — Львів : Наук.-вид. тов.-во «Академічний Експрес», 1999. — 280 с.
4. Эккерман И.-П. Разговоры с Гете / И.-П. Эккерман ; пер. с нем. Н. Ман. ; вступ. ст. Н. Вильмонта. — М. : Худож. лит., 1981. — 687 с.
5. Йогансен М. Як будується оповідання : Аналіза прозових зразків / Майк Йогансен. — Х. : Книгоспілка, 1928. — 148 с.
6. Мелетинский Е. Историческая поэтика новеллы / Е. Мелетинский. — М. : Наука, 1990. — 275 с.
7. По Э. Избранное [Электронный ресурс] / Эдгар По. — М. : Худож. лит., 1984. — Режим доступа : <http://danshorin.com/liter/po3.html>.
8. Сулима-Блохіна О. Вибране : Поезії, новелістика, наукові та публіцистичні розвідки / О. Сулима-Блохіна. — К. : Вид-во ім. О. Теліги, 1995. — 288 с.
9. Фащенко В. Новелістична композиція : (мікро- і макроструктура) / В. Фащенко // Фащенко В. Вибрані статті. — К. : Дніпро, 1988. — С. 152—197.
10. Фащенко В. У глибинах людського буття. Літературознавчі студії / Василь Фащенко ; упоряд. М. М. Фащенко, В. Г. Полтавчук, вступ. ст. В. Г. Полтавчук. — Одеса : Маяк. — 2005. — 640 с.
11. Франко І. З останніх десятиліть XIX віку / І. Франко // Франко І. Зібрання творів : в 50 т. — К., 1976—1986. — Т. 41. — 1984. — С. 471—529.
12. Шмид В. Нарратология / В. Шмид. — М. : Языки славянской культуры, 2003. — 312 с.

М. DEMCHISHINA

Kryvyj Rih

EVENTFULNESS AS A DEFINING CHARACTERISTIC OF THE NOVELLAS GENRE (TO THE PROBLEM STATEMENT)

The article is devoted to research of literary notion «eventfulness» in the novella. The text illustrated the essence, specificity, main features, functions, characteristics and levels of the eventfulness. The author states that the eventfulness is fundamental, defining characteristic of the novella. Considering the fact that event is foundation of novels that artfully designed by the writer.

Key words: novella, event, eventfulness, novelistic eventfulness.

М. ДЕМЧИШИНА

г. Кривий Ріг

ИВЕНТНОСТЬ КАК ОПРЕДЕЛЯЮЩИЙ ПРИЗНАК ЖАНРА НОВЕЛЛЫ (К ПОСТАНОВКЕ ПРОБЛЕМЫ)

Статья посвящена обоснованию литературоведческой категории «ивентность» в новеллистическом жанре. В работе показаны сущность, специфика, основные признаки, функции, особенности и уровни ивентности. Автор утверждает, что ивентность – фундаментальный, определяющий признак новеллы, стержнем которой и является событие, искусно сконструированное писателем.

Ключевые слова: новелла, событие, ивентность, событийность, новеллистическая ивентность.

Стаття надійшла до редколегії 26.02.2015 р.